

• ایران سرآمد کشورها در رشد شاخص توسعه انسانی طی ۴۰ سال اخیر

اگر بخواهیم دیگر دستاوردهای اقتصادی انقلاب اسلامی را مورد بررسی قرار دهیم، باید گفت که به‌صورت قطعی در توسعه و تکمیل زیرساخت‌ها آمارهایی قابل توجه در جمهوری اسلامی ثبت شده است. یکی از مهمترین گزارش‌های جهانی که برای مقایسه کشورها در خصوص توسعه و پیشرفت مورد استناد قرار می‌گیرد، گزارش شاخص توسعه انسانی سازمان ملل متحد است.

بر اساس گزارش دفتر توسعه سازمان ملل متحد، جمهوری اسلامی ایران، در ۴۰ سال گذشته با ۵۰ رتبه صعود در شاخص توسعه انسانی، عنوان سریع‌ترین رشد شاخص توسعه انسانی را بین تمام کشورهای دنیا به خود اختصاص داد.

گزارش توسعه انسانی، یکی از مهمترین و معتبرترین گزارش‌های اقتصادی و اجتماعی در جهان است که هرساله توسط دفتر توسعه سازمان ملل متحد (UNDP) منتشر می‌شود و در این گزارش، شاخص توسعه انسانی (HDI) کشورها بر اساس معیارهایی چون امید به زندگی، کیفیت نظام آموزشی، درآمد واقعی و سرانه درآمد ملی از عدد صفر تا یک محاسبه می‌شود که هرچه این شاخص به عدد یک نزدیک‌تر باشد، نشان از توسعه‌یافتگی بیشتر است.

تمامی شاخص‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی در برآورد این شاخص دخیل است و به‌عبارتی یکی از جامع‌ترین معیارها برای مقایسه توسعه‌یافتگی کشورها به‌شمار می‌رود که البته تمامی دولت‌ها و سازمان‌های علمی و تحقیقاتی از این شاخص به‌عنوان معیار اصلی مقایسه کشورها استفاده می‌کنند.

بر اساس این گزارش، میانگین رشد شاخص توسعه انسانی ایران که شامل بحث بهداشت، درآمد و سواد می‌شود، دو برابر رشد متوسط جهانی بوده است. شاخص توسعه انسانی عددی بین صفر و یک است که این شاخص، برای ایران پیش از انقلاب حدود ۰٫۴۳ بوده که الآن به به حدود ۰٫۷۸ رسیده است؛ همچنین جمهوری اسلامی ایران در تازه‌ترین گزارش، در آستانه ورود به کشورهای با شاخص توسعه انسانی خیلی بالا قرار گرفته است.

نکته مهم اینکه بین ۱۰۵ کشور دنیا که از سال ۱۹۸۰ میلادی شاخص توسعه انسانی برای آنها محاسبه می‌شد، ایران طی این ۴ دهه بالاترین رشد را در شاخص توسعه انسانی داشته است و پس از ایران، چین و ترکیه در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

بر اساس گزارش سازمان ملل، رتبه جهانی جمهوری اسلامی ایران هم در این ۴ دهه، ۴۰ رده صعود داشته و از جایگاه ۱۱۰ در سال ۱۹۷۹ به جایگاه ۷۰ در سال گذشته ارتقا یافته است.

بنا به گزارش توسعه انسانی سازمان ملل، در فاصله سال‌های ۵۸ تا ۱۳۹۵ یعنی درست از سال اول تشکیل جمهوری اسلامی تا سال ۱۳۹۵، روی‌هم‌رفته رتبه اول میزان رشد شاخص توسعه انسانی را به خود اختصاص داده است. میانگین رشد شاخص انسانی در جهان بین درصد ۱٫۶ است؛ یعنی رشد ایران از دو برابر متوسط جهانی هم بیشتر بوده است.

• تأمین امنیت غذایی ۸۵میلیون ایرانی به‌برکت انقلاب

یکی از مهمترین عرصه‌های موفقیت جمهوری اسلامی پس از پیروزی انقلاب، تأمین امنیت غذایی جمعیت روزافزون کشور حتی در شرایط سخت جنگ و محاصره اقتصادی و تحت شدیدترین تحریم‌ها بوده است؛ به‌گونه‌ای که اخیراً که همه‌گیری کرونا باعث بروز قحطی مقطعی غذا حتی در برخی کشورهای پیشرفته و اروپایی شده بود؛ ولی به‌دلیل دنبال شدن سیاست خودکفایی در حوزه تولید کالاهای اساسی و کشاورزی بر اساس تأکیدات امامین انقلاب، مشکلی در حوزه تأمین کالاهای اساسی و امنیت غذایی طی این ۴ دهه ایجاد نشده است.

بررسی آمار تولیدات محصولات کشاورزی، باغات و نهاده‌های دامی نشان می‌دهد که در طول بیش از چهل سالی که از عمر انقلاب می‌گذرد، کشور در اغلب محصولات کشاورزی به‌سمت خودکفایی پیش رفته است که در این میان، کشاورزان مهم‌ترین نقش را به‌عهده داشته‌اند. در ادامه به بخشی از دستاوردهای این حوزه اشاره می‌کنیم:

– در سال ۱۳۵۳، مجموع تولید محصولات کشاورزی ۱۷میلیون و ۸۰۰ هزارتن و در چندماه قبل از انقلاب، ۲۵ میلیون تن بوده است؛ درحالی‌که اکنون تولید محصولات مختلف کشاورزی به ۱۲۰ میلیون

تن در سال می‌رسد.

– در سال ۱۳۵۶، سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی ۱٫۲۹ درصد بود که هم‌اکنون به ۱۵ درصد ارتقا یافته است که این امر توجه در تولید داخل را نشان می‌دهد.

– آمار موجود حاکی از تولید ۵ میلیون و ۶۰۰ هزار تن گندم در سال ۱۳۵۶ و ۱۳۵۷ است؛ به‌طوری که میزان واردات گندم در سال‌های قبل از انقلاب، به بیش از یک‌میلیون و ۱۴۰ هزار تن می‌رسید و با اجرای طرح خودکفایی گندم، ایران با تولید ۱۴ میلیون تن و خرید ۱۱ میلیون تن گندم مازاد بر نیاز کشاورزان در بعضی سال‌ها، به خودکفایی در این محصول اساسی رسید.

همچنین یک گزارش فائو حاکی است: تولید غلات در ایران در سال ۱۹۷۸ حدود ۸ میلیون و ۴۷۴ هزار تن بوده است که این رقم در زمان حاضر، به بیش از ۲۲ میلیون و ۸۰۹ هزار تن رسیده است؛ بر اساس این گزارش، تولید غلات در ایران طی سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با افزایش بیش از ۴میلیون‌تنی و رشد ۱۶۹درصدی مواجه شده است.

–تولید انواع میوه در کشور ما در سال ۱۹۷۸ حدود ۲ میلیون و ۸۸۳ هزار تن بوده است که این رقم با افزایش ۱۱میلیون‌تنی به ۱۳ میلیون و ۸۴۷ هزار تن رسیده است و در واقع تولید انواع میوه در ایران طی سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با رشد ۸٫۴برابری و یا ۳۸۰درصدی مواجه شده است.

–حجم تولید محصولات شکر؛ یعنی نیشکر و چغندر قند در سال ۱۹۷۸ میلادی بیش از ۴ میلیون و ۵۵۷ هزار تن بوده است که این رقم، در زمان حاضر به بیش از ۱۰ میلیون و ۵۳۰ هزار تن رسیده است. تولید نیشکر و چغندر قند طی سال‌های گذشته، بیش از ۶ میلیون تن و به‌عبارتی ۱۳۱ درصد رشد داشته است.

بررسی اجمالی این آمار نشان‌دهنده رشد جهش‌گونه بخش کشاورزی – که یکی از مهم‌ترین پایه‌های استقلال و اقتدار اقتصادی کشور محسوب می‌شود– در چهل و سه سالی است که از عمر انقلاب می‌گذرد و این موضوع سبب شده است، کشور در تولید بیش از ۹۰ درصد محصولات کشاورزی و دامی به خودکفایی برسد. نکته قابل ملاحظه اینکه ظرفیت‌های بالقوه بسیار زیادی در این بخش در کشور وجود دارد که استفاده از آنها و به فعلیت رساندن این ظرفیت‌ها، می‌تواند شگرفایی بخش کشاورزی را دوچندان کند.

• توسعه جهش‌گونه زیرساخت‌ها و صنایع

یکی از بخش‌هایی که طی ۴ دهه اخیر رشد جهش‌گونه داشته است، توسعه زیرساخت‌ها به‌ویژه راه‌سازی، صنعت ریلی، ساختمان و صنایعی همچون فولاد، سیمان، لوازم خانگی و به‌طورکلی حوزه تولید بوده است. افزایش ۲۲برابری تولیدات پتروشیمی از ۳ میلیون تن ظرفیت پتروشیمی در اول انقلاب، به ۶۸ میلیون تن با رشد ۲۲برابری، افزایش تعداد واحدهای صنعتی از ۱۵۰۳ واحد به بیش از ۸۵ هزار و ۷۶ واحد بهره‌برداری در حوزه وزارت صنعت، معدن و تجارت و رشد ۵۷برابری آن، رشد تعداد شهرک‌های صنعتی از ۳ شهرک به ۹۷۸ شهرک مصوب که در بیش از ۸۵۸ شهرک، واگذاری زمین صورت گرفته است و افزایش ۱۰۰۰درصدی صادرات کالا، بخشی از این پیشرفت‌هاست. بر اساس آمارهای بانک جهانی، صادرات کالای ایران در سال پایانی رژیم پهلوی ۸ میلیارد دلار بوده است؛ اما در شرایط فعلی ارزش صادرات کالای ایران با رشد یک‌هزاردرصدی نسبت به قبل از انقلاب، رکوردهای ۸۸ میلیارد دلار را نیز گذرانده است.

همچنین بانک جهانی با محاسبه میزان سرمایه‌گذاری انجام‌شده در ایران بر اساس قیمت‌های ثابت از سال ۱۹۶۰ بدین سو، نشان داده است که پس از انقلاب، سالانه

و ناکارآمدی داشته است.

• اقتصاد دانش‌بنیان؛ از قطعه‌سازی تا صنعت نفت

وقتی درباره مفهومی به‌نام رونق تولید در اقتصاد مقاومتی به‌دنبال یافتن راهکار و شناسایی تهدیدات هستیم، باید بدانیم که رونق به‌معنای اعتبار، پیشرفت، آبادانی و جلوه است که هرکدام در زندگی اجتماعی نقشی تعیین‌کننده دارند. اقتصاد مقاومتی نیاز به تبلور ظرفیت‌های داخلی دارد که در آن بتوان با تکیه بر دانش و تخصص، اولاً از وابستگی به خارج در شرایط فعلی رها شد و ثانیاً در مسیر توسعه قرار گرفت. باید اذعان کرد که با اِعمال برخی از تحریم‌ها، صنعت خودروسازی کشور اتفاقات خاصی را پیش‌روی خود می‌دید که با دوراندیشی صورت‌گرفته نه‌تنها اعمال ظالمانه آنها بی‌اثر شد؛ بلکه از ابتدای دهه ۹۰ تولید اولین نسل از ECU آغاز شد و تا امروز، ۵ نسل متفاوت از آن صددرصد بومی‌سازی شده است.

از سوی دیگر یکی از اقدام‌های مهم برای تحقق محورهای ۲۴گانه اقتصاد مقاومتی عملیاتی شدن بندهای ۱ و ۲ ابلاغیه اقتصاد مقاومتی در صنعت نفت با هدف مشارکت جمعی و پشتیبازی اقتصاد دانش‌بنیان است. نقش پروژه ساخت ۱۰ گروه کالا و تجهیزات مورد نیاز صنعت نفت در انتقال و توسعه فناوری با مزیت تجاری، رقابتی و با رویکرد افزایش توان زنجیره ارزش صادرات خدمات فنی ـ مهندسی، موضوع بهینه‌سازی مصرف انرژی از طریق اصلاح فرایندها و انتقال و توسعه فناوری‌های بهینه‌سازی، از جمله دستاوردهای این حوزه است.

• از خودکفایی در تولید داخل بنزین و تأمین لوازم خانگی تا خودرو

الف) بعد از دور اول تحریم‌های اقتصادی در ابتدای دهه ۹۰، بحث تقویت تولید داخل بنزین در دستور کار قرار گرفت. هرچند برای تحقق این موضوع در همان سال‌های اولیه، شاهد تولید بنزین از سوی پتروشیمی‌ها بودیم؛ اما رفته‌رفته تولید بنزین باکیفیت از سوی پالایشگاه‌ها هدف‌گذاری شد. با بهره‌برداری از پالایشگاه ستاره خلیج فارس، عملاً تولید بنزین از مصرف‌کننده گرفت و ایران از مصرف‌کننده و واردکننده بنزین به یک صادرکننده این محصول استراتژیک تبدیل شد.

ب) در دور اول تحریم‌ها از آنجا که صنعت لوازم خانگی ایران به‌صورت گسترده به کشورهای شرق آسیا وابسته بود، هدف‌گذاری مشخصی در این خصوص انجام شد و امروز آمار و ارقام تولید صنعتی کشور، حکایت از وضعیت مناسب تولید انواع لوازم خانگی، جهت تأمین نیاز و مصرف داخلی کشور دارد.

ج) صنعت خودروسازی در طول ۵۰ سال گذشته، فراز و نشیب‌های زیادی داشته است. متأسفانه این صنعت چالش‌های زیادی داشته و در افکار عمومی نتوانسته است، آن‌طور که باید و شاید پاسخ‌گوی توقع مصرف‌کنندگان باشد؛ بااین حال با وجود شوک تحریم‌ها و خروج یک طرفه شرکای خارجی، این صنعت همچنان روی پای خود ایستاده و با وجود کاهش سطح تولید، کشور در زمینه تأمین خودروی سواری دچار چالش اساسی نشده است.

• خودکفایی راهبرد ۳۰ساله رهبر انقلاب؛ رمز عبور از گردنه سخت تحریم و بحران‌سازی معیشت خانوار

یکی از موضوعات بسیار مهمی که همواره مدنظر مقام معظم رهبری بوده، موضوع امنیت غذایی و خودکفایی در محصولات استراتژیک به‌خصوص گندم بوده است. ایشان همواره بر این موضوع تأکید داشته و به‌کرات در دیدارهای مختلف با مسئولان نظام، کشاورزان، بسیجیان و سایر اقشار، بارها به این مسئله مهم و اساسی کشور اشاره کرده‌اند.

راهبری رهبر معظم انقلاب طی ۳۰ سال گذشته در

خصوص خودکفایی کشور در تولید محصولات غذایی و کشاورزی اساسی و استراتژیک به‌ویژه گندم، نتیجه خود را این روزها که کشور در شرایط کرونایی با شدیدترین تحریم‌های ظالمانه روبه‌روست، نشان داده است؛ به‌طوری که علی‌رغم همه این فشارهای اقتصادی، کشور در تأمین محصولات غذایی و قوت غالب مردم با کمبود مواجه نشده است و امنیت غذایی کشور در حد مطلوبی رعایت شده است.

• توسعه روابط اقتصادی و متنوع‌سازی شرکای خارجی؛ راهبرد گذار از وابستگی به غرب

ایران در دهه ۱۹۷۰ به‌عنوان یکی از اقتصادهای منطقه، با اتکای یک‌طرفه به غرب و درآمد‌های نفتی تا حدودی مسیر توسعه را طی کرد. این مسیر بعضاً با مشخص شدن نگاه یک‌سویه و منفعت‌طلبانه غربی‌ها، جنگ تحمیلی و دست‌آخر تحریم‌های اقتصادی که نمونه اخیر آن؛ یعنی سیاست فشار حداکثری آمریکا بود، دچار چالش‌هایی شد؛ البته تمایل ایران به آسیا پس از انقلاب به‌طرز چشم‌گیری تشدید شد. بر این اساس «نگاه به شرق» به‌ویژه با فاصله گرفتن ایران از غرب، تقویت و با تحمیل تحریم‌های اقتصادی و سیاسی غرب تشدید شد. از سوی دیگر واکنش رسانه‌های جهان را به قرارداد همکاری ۲۵ساله ایران و چین (به‌عنوان مصداق بارز تغییر سیاست در حوزه دیپلماسی)، فارغ از ابعاد مختلفی که هرکدام می‌تواند مورد پردازش قرار گیرد، می‌توان در یک نکته مشترک دانست و آن هم، غنیم ماندن پروژه ترامپ در فشار حداکثری با نیت مهار ایران است.

• گذار از ابرتورم و وقوع امری محال که اقتصاددانان را شگفت‌زده‌کرد

در سه سال اخیر که موج جدید تحریم‌های اقتصادی بر پیکره اقتصاد ایران تحمیل شد، افت شدید درآمد‌های نفتی تراز بودجه دولت را به‌شدت تحت تأثیر قرار داد. کسری شدید بودجه باعث شکل‌گیری موج جدید تورمی شد و در همین حین تحمیل شوک بیرونی کرونا باعث شد، بسیاری از تحلیل‌گران در سال ۹۹ پیش‌بینی وقوع ابرتورم را برای اقتصاد ایران داشته باشند؛ این در حالی است که تغییر سیاست ایران و پیاده‌سازی نگاه به شرق در این بزنگاه، به کمک کشورمان آمد؛ درحالی‌که در یک مقطع فروش نفت به‌شدت کاهش یافته و بر اساس آمارها، فروش نفت ایران آفت‌های تاریخی را تجربه کرده بود، فروش نفت به کشوری مثل چین در سال گذشته و ادامه آن در سال ۱۴۰۰ باعث شوک جهانیان شد. امروز فروش نفت ایران به مرز یک‌میلیون بشکه رسیده است و با وجود تداوم تحریم‌ها، گویی تحریم نفتی برای ایران وجود ندارد. فرض کنید این ارتباط با شرق و تعویض سیاست‌گذاری انجام نمی‌شد که در این بین شاید پیش‌بینی آن دسته از اقتصاددانان درباره وقوع ابرتورم خیلی دور از ذهن به نظر نمی‌رسید.

علاوه بر نگاه به شرق سیاست توسعه روابط با همسایگان نیز در دستور کار قرار گرفته است؛ به‌طورکلی متنوع‌سازی شرکای خارجی به‌عنوان راهبردی کلی برای خنثی‌سازی برنامه غرب علیه ایران، ابتکاری بلندمدت و قابل اتکا محسوب می‌شود.

• کلام آخر...

حال که در آستانه ورود به قرن جدید ـ قرن پانزدهم خورشیدی ـ هستیم و به گام دوم انقلاب پای گذاشته‌ایم، اقتصاد ایران با تکیه بر ظرفیت‌های بالقوه‌ای که هنوز بالفعل نشده است، اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ـ که به‌دلیل برخی بی‌توجهی‌ها در دولت‌های گذشته هنوز به‌طور کامل عملیاتی نشده است ـ و اصلاح برخی سیاست‌های غلط گذشته که انتظار می‌رود، در دولت جدید با تغییر برخی رویکردها و اصلاح فرایندها آغاز شود، چشم‌اندازی روشن‌تر را نسبت به گذشته، پیش‌روی خود دارد و به‌طور کلی، باید به آینده اقتصاد ایران امیدوارتر بود.